

Araştırma Makalesi
Research Article

Yavuz YILDIRIM

Yrd.Doç.Dr. | Assist.Prof.Dr.
Niğde Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Niğde-Türkiye.
yavuzy82@gmail.com

Efe BAŞTÜRK

Araş.Gör. | Res.Assist.
Niğde Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Niğde-Türkiye.
efebasturk83@gmail.com

Rancière Düşüncesinde Siyasal Olanın Önceliği

Özet

Çalışmada temel olarak Jacques Rancière'in siyasal kavramına bakışı analiz edilmiştir. Düşünür, siyasetin polis arayışı karşısında siyasal olanı uyumsuzluk ve çatışma üzerinden kurmakta ve (liberal/temsili) demokratik pratikleri aşarak yeni bir demokrasi anlayışı geliştirmektedir. Düşüncesinin en önemli ayaklarından biri, bir düzeni ifade eden polis (police) olarak siyasetten (politics) uyumsuzluk ve eşitlik önkoşullu siyasal olana (political) geçişte demokratik mücadelenin önemini ortaya koymaktır. Demokrasi ile siyaset arasındaki bağı bilinen kavramların ötesinde yeniden tanımlayan Rancière, siyasal-siyaset ve siyasa arasındaki ilişkiyi sorgulamamızı sağlar. Bu çalışma siyasa sürecine indirgenmiş siyasete karşı Rancière'deki siyasal kavramının bir çıkış noktası olabileceğine dayanmaktadır. Rancière'in demokrasiyi siyasal ilişkilerin temeline yerleştirerek açtığı yeni güzergah, yerleşik demokrasinin krizlerine üretilmiş felsefi cevaplardır. Rancière açısından demokrasi, bir düzenin değil düzensizliğin ve siyasal özneliliğin eyleminin ismidir.

Anahtar Sözcükler

Jacques Rancière, Siyasal Kavramı, Siyasal Kuram, Demokratik Siyaset, Demokrasi Kuramı.

Giriş

Temsil mekanizmasına dayanan liberal demokrasilerin girdiği çıkmaz, 20. yüzyıldan kalan mirasla yeni yüzyılın başında da siyaset felsefesinin ana konularından biridir. 1970'lerden bu yana liberal demokrasiye dair eleştiriler yükselirken, demokrasi kavramının yeni sıfatlarla birlikte düşünüldüğü görülmektedir. Bugün çağdaş siyasal teorinin çıkış yolu aradığı demokrasi krizi, demokrasinin ne anlama geldiği sorusuyla birlikte siyasetin de yeniden düşünülmesini sağlamaktadır. Basitçe bir karar verme mekanizmasına ve prosedürlere sıkıştırılan, diğer bir deyişle siyasa (policy) boyutu öne çıkarılan siyasetin, aslolarak siyasal boyutunun (political) yani tartışma, uyumsuzluk ve çekişmeye dayalı öncüllerinin görmezden gelindiği söylenebilir. Siyaseti bir mekanizma gibi algılayan bu düşünce Soğuk Savaş sonrası döneme damga vurmuştur. Neoliberal ekonomik düzenin istikrarı adına, siyasal olanın unutulması meşrulaştırılmaktadır. Demokrasi bir yandan övülürken bir yandan da sınırları belirli bir siyasetin içine motif olarak yerleştirilmektedir. Bu sınırların dışına çıkmak adına siyaset felsefesi, demokrasi sorgusunu önemli derecede artırmıştır. 20. yüzyılın başında demokrasiye geçiş bir zorunluluk olarak belirirken, geçen sürede demokrasinin tek başına bir anlam ifade etmediği görülmüştür. Bu süreçte liberal, halkçı, sosyalist ya da daha yakın zamandaki arayışlardan katılımcı, müzakareci, radikal gibi sıfatlarla demokrasiyi anlamlandırmak için kullanılmıştır. Bugün gelinen noktada, küresel sermaye akışlarının belirlediği ekonomik sistemin güdümünde; bireysel ve kitlesel özgürlüğü, siyasal aidiyetleri temellendirmekten uzaklaşan demokrasinin bu sıfatların ötesinde yeni bir tanımlamaya muhtaç olduğu ortadadır. Bireyin, halkın ve rasyonel düşüncenin tanımlanmış biçimlerinin ötesine geçmek, daha önce deneyimlenmiş yolların dışında bir güzergah geliştirmek için kavramların üzerine gitmek gereklidir. Bireyin sadece seçim ve kısmen de sivil toplum kuruluşları aracılığıyla konuşabildiği dar bir siyasal anlayışa dayanan liberal teorinin ötesine geçmek ve bununla birlikte ona koşut olan Marksizm'in analizlerinin de yenilenmesi bu noktada atılan ilk adımlardan olmuştur. Devamında küreselleşme ve ona karşıt olarak gerçekleşen toplumsal hareketler, yeni demokrasi ve siyaset arayışlarının yolunu belirginleştirmiştir. Bu pratik arayışlarla birlikte, siyasetin yeniden tanımlanması için felsefi geleneğin de köklü biçimde eleştirilmesi ve var olan dayanak noktalarının yerinden edilmesi gereklidir.

Özellikle Fransız düşüncesinde bu arayışın canlı biçimde devam ettiği görülebilir. Devrimci Fransız geleneğinin 21. yüzyılda da yaşadığını söylemek mümkündür. Deleuze, Balibar, Badiou, Nancy, Ranciere gibi isimler farklı noktalardan siyasal teorinin yenilenmesini sağlarken, somut olarak da demokrasinin işlemez doğasını eleştirmektedirler. Bu süreçte söz konusu düşünürler yeni bir siyasetin anahtar kelimelerini de türetirler. Kavramları alışılmış yerinden edip yeniden ele alan ve yorumlayan bu düşünürlerin çabalarını reel siyasetle eşleştirmek her zaman mümkün olmaz. Ancak farklı bir bakış açısını türetmek adına kavramların, dönemin genel geçer kabullerinin ötesine taşınması zorunludur. Pratik, bu yeni kavramlardan türeyecektir. Bu çalışmanın amacı Jacques Ranciere'in düşüncesindeki eşitlik ve demokrasi eleştirisinin, günümüz siyasetinin yeni arayışlarına rehberlik edebileceği düşüncesini öne çıkarmaktır. Ranciere düşüncesinde, eşitlik, demokrasi ve siyaset kavramları temeldir. Ranciere bu kavramların bilindik kullanımlarının ötesinde bir yeniden tanımlamaya tabi tutmaktadır. Bu çerçevede siyasal olanın siyasete önceliği teziyle uyumsuzluğa dayanan

siyasal ilişkinin, sınırları belirlenmiş bir kurumsallığın ve atfedilmiş rollerin dışında oluşacağı düşüncesi esastır. Bu çalışmanın temel argümanı da rolleri belirlenmiş kişilerin siyasa üretme sürecine indirgenen bir siyaset düzeni karşısında, Ranciereci kavramlar eşliğinde yeniden siyasal olanın önemini hatırlanması gerektiğidir. Böylece siyasal ilişkinin temelinde yer alan demokrasinin eşitlik noktası, ancak temsilci-temsil edilen olarak belirlenmiş rollerin ötesine taşınacak bir mücadele zeminde kurulabilir. Yazıda bir düzeni ifade eden polis (police) olarak *siyasetten* (politics) uyuşmazlık ve eşitlik önkoşullu *siyasal olana* (political) geçişte demokratik mücadelenin altı çizilecektir. Düşünürün özellikle *Siyasalin Kıyısında, Demokrasi Nefreti ve Uyuşmazlık* kitaplarındaki siyaset ve demokrasi yaklaşımı bu çalışmanın ana çerçevesini oluşturur. Siyasetin temel unsuru olan kalabalıkların fikrinin yönetime nasıl yansıtılacağı konusunda tarihsel ve felsefi analizlerin eleştirisi üzerine kurulu olan Ranciere düşüncesi, kimin ne yapmasının yukarıdan belirlendiği hiyerarşik ilişkilerin reddedilmesine dayanır. Bu bağlamda özellikle çıkış noktası olan *an-arkhe* ya da kurucu bir ilkenin olmaması düşüncesi onu anarşizmin öngördüğü dünyanın temsilcisi olarak adlandırmaya yol açar. Ranciere'in bakış açısı farklı şekillerde yorumlansa da en nihayetinde siyaseti bir taban faaliyeti olarak öngören düşüncelerin destekleyicisi olacaktır.

Ranciere'in teorisi, öncelikle Althusser'le yollarının ayrılması ve pratik olarak da sosyalist başkan Mitterand'ın özellikle ikinci döneminde yarattığı uzlaşmacı politika ve hayal kırıklığının karşısında kurulmuştur. Sıradan insanla bağlantılı şekilde kurulacak, merkez-eksenli, parti ya da kurum siyasetinin depolitizasyonu karşısında siyasetin yeniden tanımlanmasına çalışan Ranciere, “siyasetin geri dönüşü” çağrısına katılmaz (Hewlett 2007: 104). Kendini siyasal filozof olarak tanımlamaya da karşı çıkan Ranciere açısından siyasal filozoflar, siyasetin düzensizliği yerine polis olarak siyasetin düzenini tesis etmeye çalışmışlardır. Bu açıdan Fransız siyasetine karşı eleştirisi de yeniden kurucu bir yol önerisinden farklıdır.

Ranciere, siyasallığın yeniden tartışılmaya açıldığı bir dönemin radikal filozofudur. Onun radikalliği, Negri ya da Mouffe gibi politikayı “yaratıcı” düzlemde ele alan düşünürlerden farklılaşır. Ranciere siyasal olanı, her şeyin kategorize edilerek çeşitli başlıklar altında toplandığı ve olumsuzluğun bir imkan olarak yok edilmeye çalışıldığı bir dönemde “bastırılmaya çalışılan” olarak tasvir eder. Onu Negri ve Mouffe'dan ayıran da aslında onun siyasal olanın “kurulamaz” niteliğine dair aşırı vurgusudur. Buradaki “kurulamazlık”, kurumsal ve yapısal sınırlardan ziyade siyaseti bir oluş olarak el alma fikridir. Ranciere'in ifadesiyle (2007: 140) “siyaset kendisini önceleyen hiçbir özne tarafından tanımlanmaz. Siyasetin öznesini düşünmeyi olanaklı kılan ‘farklılık’, siyasal ilişkinin biçiminde aranmalıdır.” Çünkü Ranciere, siyasal olanı idealize ederken, onun “özne olarak kurulmuş olması gerekir”liğine karşı çıkar ve siyasetin yıkıcı potansiyeline odaklanır (a.e., 49). Başka bir ifadeyle, siyasal olanın *kurulması* demek, siyasal olanı Mouffe'taki anlamıyla farklılaşmışlık ekseninde ayrıksı bir bağlama oturtmak, böylece eşitsizliği yeniden kurmak demektir. Ranciere için siyaseti kurumsallaştırmak yeni eşitsizlikler yaratmak anlamına geleceğinden, siyasal olanı “yaratmak” yerine “siyasal davranabilmek” üzerine düşünmemiz gerekir. Çalışmada, Ranciere'in siyaseti bir tamamlanma hali olarak gören ya da ona yol açan yaklaşımları demokrasi tartışması içinde nasıl eleştirdiğine odaklanılacaktır.

Ranciere siyasal olanın yaratılması fikrini, çağdaş demokrasinin giderek teknokratik bir biçim almasına dair eleştirilerinden hareket ederek yeniden ele alır. Ona göre demokrasinin çağdaş problemi, istikrar ve düzen öncelikli bir biçim almasıdır (Ranciere 1999: 125). Ranciere'e göre halihazırdaki demokrasi, giderek zorunlu bir konsensüsün inşası ve uzlaşmanın dayatılması olarak ön plana çıkar. İşte onun "siyasetin geri dönüşü" tezlerine eleştirisi de bu noktada anlam kazanır: siyaset, uzlaşmayı ön plana alan bir yaklaşım koyarak, siyasalın kurucu ilkesini, yani çatışmayı ve uzlaşmazlığı geriye iter (a.e., 141). Böylece siyasetin kendini uzlaşma kaygısına dayandırdığı ölçüde, toplumsal bütünüyle kuşatmasına zemin hazırlar. Böylesi bir uzlaşma kaygısında olan siyaset, giderek çatışmayı ve müzakereyi dışlayıcı bir tonla seslendirilir. Diğer bir ifadeyle "siyaset, siyasete yazgılı olanlara has bir yaşam tarzının kendini gerçekleştirmesi olarak açıklanır" (Ranciere 2007: 140). Bu noktada Ranciere demokrasiyi de iktidara eklenen bir kavram olarak düşünenleri eleştirir.

Oysa siyaset, Ranciere'in felsefesinde, uzlaşmacılık gibi topyekunleştirici bir bağlama oturtulmaz; Ranciere'in bütün kaygısı, siyaseti uzlaşma gibi toplumsal yaşamı kuşatıcı bir ilkeden arındırmaktır. Tam da bu yüzden demokrasiyi *an-arkhe*, yani ilkeden soyutlanmış bir yönetim olarak tasavvur eder. Demokrasi-iktidar bağlantısını bu şekilde sorgular ve reddeder. Ancak burada çok önemli bir hatırlatmada bulunmamız gerekir: Ranciere, anarşizmi, doğrudan iktidara karşıtlığı öngörmesinden dolayı değil, yaşamı kuşatıcı ilkelerin yokluğu olması ölçüsünde kendi demokrasi perspektifi içine yerleştirir. Bu bakımdan Ranciere'in siyaset felsefesini doğrudan anarşist olarak kodlama kolaylığına düşmeden ilave etmeliyiz ki; Ranciere, demokrasiyi maddi ilişkiler süreci içerisinde doğan bir diyalektik biçim ya da tarihsel zorunluluk yarasından türeyen bir olgu olarak ele almayı da kesinlikle reddeder. Bu açıdan demokrasiyle siyasetin ilişkisini nasıl kurduğunu ve onun temelinde yer alan *demos*'un niteliğini anlamak gereklidir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle Ranciere düşüncesinde demokrasi ve siyasetin kökensel bağlılıkları ve devamında *demos*'un kurucu bir güç olarak siyaseti nasıl olanaklı kılacağına dair tespitleri ele alınacaktır.

Demokrasi ve Siyaset İlişkisi

Ranciere'in felsefe ve tarih eleştirisi, Platon'dan itibaren verili ve yapılması gereken rollerin sınırlarına vurgu yapar. Özellikle *Filozof ve Yoksulları*'nda (2009) belirttiği gibi, düzenin herkese bir iş ve yapabileceği bir rol tesis etme düşüncesine karşı çıkar; bu hatı Platon, Marx ve günümüz sosyolojisinin analizlerine kadar bağlar. Böylece, kurgulanmış bir düzenin varsaydığı rollere dayanan eşitlik nosyonu, aslında bir yanlış tesis edilmesidir. Siyaset de sayılabilir olanların belirlendiği bir düzende belirli bir devlet düzeninin, toplum biçiminin olumlanmasıdır. "Dünya yapan insanlarla doludur: ne olduklarını yaptıklarıyla ifade eden ama ne olduklarının yanı başında duran bir bilgi üretmeden 'yapamayan' insanlar. (...) Büyüsü bozulmuş dünyada, artık *paradoksa* ait yeni büyüleyiciliğin temsilcisi bilim ve *doxa* olur. Bütün bu ne yaptığını yanlış bilen pratikler (...) daha önce retorikçinin ve sofistin silahı olan şeyi dünyanın düzyazısına kaydederler" (a.e., 163-164 – vurgular yazara ait). Bugünün siyasetine yön veren liberal demokrasiler de yine kimin ne yapacağı belirlenmiş bir düzlemde herkese bir iş prensibiyle en baştan itibaren Platon'un kötümser kodladığı demokratik

düşüncenin can bulmuş halidir. Demokrasi beğenilmeyen bir yönetim biçimi olarak sürdürülebilir bir yönetimin aracı olarak işaret edilmektedir. Oysaki Ranciere açısından demokrasi düşüncesi bir düzenin değil düzensizliğin ve burada yatan yaratıcılığın ismidir. Bu haliyle siyasal olan demokrasiyle örtüşür. Ancak eşitsizliğin/yanlışın/yönetenlerin kurguladığı demokrasiye yönelik nefretin ya da kötümserliğin temelinde, yine yukarıdan çizilen roller vardır. İşte siyasetin siyasal olanı baskılaması ve polislin düzeni içine sıkıştırması nedeniyle demokrasi kendi sınırlarına dayanmıştır. Ranciere'in bu eleştirisi üzerinden, yeni siyasetin kendisine biçilen rolleri sorgulayan ve buna karşı mücadele eden öğelerden doğacağı söylenebilir. Bunlar basitçe siyasal kurumlar eliyle yürüten siyaset değil, tersine kurumsal siyasetin hiyerarşisini tersine çeviren ve anarşizan bir ilişki biçimini bugün yeniden ele alan yaklaşımlar olacaktır.

Bu mücadele, eşitliği ulaşılması gereken bir ideal değil bir varsayım olarak ele alır ve polis biçimindeki siyasetin kurduğu eşitsizliğin içinde siyasal ilişkiyi canlı tutarak yaratır. Bu haliyle Ranciere, modernitenin ve liberal düşüncenin dayandığı Aydınlanma'yla arasına mesafe koyar. Rasyonalitenin önceden varsayılmış rolleri içinde karşılıklı anlaşma düşüncesini kabul etmez. Birbiriyile uyumlu seslerin yarattığı rasyonel bir zeminin değil ona karşı çıkan duyulabilir sözlerin derindedir (Ranciere 2010: 85). Bu yüzden Rawls ya da Habermas'ın önerdiği “dağıtımçı adalet” ve “uzlaşmacı demokrasi”yi kabule etmez. Çünkü Ranciere'de bir uyuşma ve ortaklaşma mantığının tersine *uyuşmazlık* yatar. Demos'un düzenli eşitsizliği ile eşitliğin düzensizliği arasında bir uyuşmazlık vardır. Eşitsizlik, Ranciere'in tabirleriyle sayılamayanların, payı-olmayanların yerlerini ve görevlerini eşitsiz bir şekilde belirleyen siyasal düzenden kaynaklanır. Bunların sesi duyulmaz ve sözleri meşru değildir. Bu haliyle siyaset ancak polis düzeni olarak vardır; siyasal olan bastırılmıştır. Aslında siyaset, eşitlikle başlar; onun sonucu değildir. Polislin eşitlik olarak varsaydığı düzen, doğal olarak herkesin kendi yerinde olduğu ve kendi işleviyle sınırlandırıldığı için eşitsizdir. Bu durum karşısında siyasetin eşitlik önerisi, demokrasiyi iktidar ilişkisinin ötesinde görmekle mümkündür. Ranciere'e göre (2007: 83-84) “demokrasi, siyaseti düşünülebilir kılan süreçtir; eşitsizliğin bağrındaki eşitlikler”. Dolayısıyla demokrasi mücadelesi, siyasetin siyasal olanı baskıladığı polis düzenini geri çevirecek ve değiştirecek olan yoldur.

Peki siyasal olan nedir? Ranciere, siyasalın ikili bağlamı arasında net bir ayrım koyar: “Siyasal olan ayrı türden iki sürecin karşılaşmasıdır. Birincisi hükümet sürecidir. Cemaat halindeki insanların bir araya gelişini ve rızalarını örgütlemekten ibarettir ve temelinde yerler ile görevlerin hiyerarşik dağılımı vardır. Bu sürece Polis adını vereceğim”. Ve ekler: “İkincisi eşitlik sürecidir. Herhangi birisinin herhangi bir başkasıyla eşit olduğunun varsayılması ve bu eşitliğin doğrulanması kaygısının kılavuzluk ettiği pratiklerin oyunundan ibarettir” (a.e., 13). Ranciere bize iki tane siyasal yorumu sunmaktadır; birincisinde farklılıkların toplanması ve uzlaştırılması vardır, diğesinde ise yatay ilişkilerin çoğul düzleminde eşitler arasında hiyerarşik bir yapılanmayı önleyici bir edim vardır. İşte Ranciere siyasal olan'ı, düzenleyici ve örgütleyici form olan siyaset'ten bu noktada ayırır ve siyasal olanı bir süreç olarak tarif eder: özgülleşme.

Demokratik mücadele, sesleri sözlere çeviren özgürleştirici bir süreç olacaktır. Demokrasi verili polis düzenine karşı çıkışlar olduğu süreç var olur. Polis, sosyalin sembolik kuruluşudur. Dolayısıyla çıkar gruplarının yarışmasının, sivil hakların, liberal anayasacılığın ve diğer tüm kurumsal ve yasal çerçevenin dışında bir demokratik durum tasavvur eder. Demokrasinin potansiyeli, onun bir rejim sorunu değil siyaset sorunu olması ile ilgilidir. Dolayısıyla her zaman siyaset ve demokrasi, polis ve oligarşinin karşısındadır. Dünya polis ve oligarşi tarafından oluşturulmuştur ve siyaset ile demokrasi bu ikisinin karşısında yer alır. Bütün hükümetler azınlığın çoğunluğa hükmetmesi olarak oligarşıktır (Chambers 2011: 67).

Özgürleşme, herhangi bir konuşan varlığın herhangi bir başkasıyla eşitliğinin doğrulanmasıdır. Ranciere, burada Aristoteles'ten devraldığı ses-söz ikiliğini açıklamaya çalışır. Buna göre, akıl/söz/konuşma yetisi insanı hayvandan ayıran temel nokta ise de, Aristoteles ve Platon için bu yeti en nihayetinde bir dağıtım problemidir. Başka bir ifadeyle, eşit olmayanlara eşitmiş gibi davranılamaz; bazılarının söz'ü diğerlerinin ses'inden daha kıymetlidir. Antikitede Polis'in kurulumu işte böyle gerçekleşir: rol ve konum paylaşımı, eşitler arasında bir eşitsizlik nosyonu yerleştirilmek suretiyle gerçekleşir. Özgürleşme, bu kurulum sonunda gerçekleşen hiyerarşik inşaya, yani eşitler arasında dışsal bir tahakkümün yerleşmesine karşı çıkan şeydir: eşit addedilmeyenin kendini eşit olarak sunabilmesi, ses'ini söz'e dönüştürebilmesidir. Bu edim, yani kurulmuş olana müdahale yetisi olarak siyasal eylem, paylaştırılmış rolleri sekteye uğratan ve Yasa'da açmaz yaratan bir süreç olarak, polis'in paylaşım düzenine darbe vurmaktır, bir anlamda "tekere çomak sokmak"tır.

Polis'ten siyasala geçişin tam bir kopuş içerip içermeyeceği ya da polis düzeninin yeniden kendini var edip etmeyeceği belirsizdir; bu da Ranciere'e dair farklı yorumların oluşmasındaki temel etmenlerden biridir. Siyasetin nadiren meydana gelen bir durum olması da aynı şekilde belirsizliktir; nadiren oluşan siyasetin polis'e karşı çıkışların sonucunda demosun akışkanlığı içinde oluşacağı söylenebilir ancak polis'in kurduğu oligarşinin karşısında demokrasinin kuracağı siyaset, kurumsallaşarak bir sınır çizmeyecekse, nasıl görünür olacaktır? May (2010), bu soruyu cevaplamak için Ranciere'in düşüncelerini toplumsal hareketlerin mücadeleleriyle eşleştirir ve Intifada, Zapatista gibi hareketlerin yarattığı siyasetin Ranciereci perspektiften anlaşılabilirliğini vurgular. Siyasal olanın kurulmasında değil ama belirmesinde baş faktör olan demokratik mücadele, karşı çıkan, soran ve sorgulayan bireylere bağlıdır denebilir.

Dolayısıyla siyasal olanın siyasetin sınırlarına karşı çıkarak var olması, toplumsal hareketlerin kuracağı bağlantılar, kazanımlar ve ortaya koyduğu yeni sorulara bağlıdır. Demokratik siyaset, *hareketler eliyle* özgürleşme sürecidir. Ancak "özgürleşme tarihsel bir zorunluluğun gerçekleşmesi de olamaz, bu zorunluluğu kahramanca diriltilmesi de" (Ranciere 2011: 202). Ranciere, özgürleşmeyi gerçekleştirecek bir özne tayin etmez; zaten felsefe tarihine, özelinde Platon ve Marx'a da eleştirisi bu noktadadır. Özneleşme, kimlik kazandırıcı bir sınırlama içinde olmamalıdır. Özneleşme dair siyasal mücadele, onları gölgelere geri döndürmek isteyen güçlere karşıdır (Tanke 2011: 70). Ranciere için bu kitle *sayılamayanlar*'dır. Demokrasi sayılamayanların paradoksal iktidarındır. Siyasetin öznesi, verili bakış açısında duyumsanamayanı görünür hale getirendir. Sayılamayan özneler, verili olanın nesnel statüsünü sorguladıkları tartışmacı ortak bir sahne meydana getirir. Konsensüs, verili ve sayılabilir olanı yeniden

tanımladığı için demokratik siyasetin tersidir. Hareketler de uzlaşmacı mantığı zorladığı için Ranciere tarafından savunulur (2000: 124-126). Atina'nın demos'u, devrimci dönemin hakları, endüstriyelmiş proleterya, sömürgeleştirmenin kurbanları, Avrupa'nın kağıtsızları, Kuzey Amerika'nın ekonomik mültecileri, etnik azınlıklar, gey ve lezbienler gibi, topluluğun dışladığı ve onun tamamıyla tanımlanması mümkün olmayan her kesim sayılamayanlara örnek gösterilebilir (Tanke 2011: 72).

May'e göre (2008: 144-145) Ranciere'deki demokratik siyaset, varsayılmış eşitliğin dışına çıkma eylemidir. Demokratik siyaset daha önce olmayan bir halk yaratır, bir halk zemininde de bir ortaklık doğar. Eşitsiz polis düzeninden farklı olarak demokratik siyasetin önerdiği şey umuttur. İnsanların değerlerinin dayattığı değil kendi yarattığı hayatları kurma umudunun, siyasal olanı sembolize ettiği söylenebilir. Siyaset tarafından baskılanan siyasal olan, *umut* aracılığıyla devreye girer denebilir. Siyasetin ekonomik bir dağılım ve insanların da müşteri olarak adlandırıldığı neoliberal düzende, umudun reddedilmesi ile korku siyaseti birlikte yürür. Bunun karşısında mücadele eden bireylerin özneleşmesi, demokratik politikanın sonucu değil onun bir elementidir. Devam eden kolektif eylemle birlikte var oluşun sonucunda, kolektif biz kurulur. Böylece demokratik hareketten değil ama onunla birlikte, onun içerisinde daha önce olmayan bir biz oluşur (May 2010a: 79). Çünkü bu kolektif yapı, kendi sözünü duyurmakta, duyumsanabilir olanı başkası aracılığıyla değil kendi ifade etmektedir. Siyasetin poetikası ve estetiği de burada devreye girer; radikal özgürleşme için siyasal eylem siyasetin poetikasıdır (a.e., 113).

Chambers (2011), May'in anarşizan Ranciere yorumunu eleştirir. Ona göre polisten tam bir kopuş ya da onu reddediş mümkün değildir; siyasetin polisle harmanlanmış, onunla bağlanmış olduğunu söyler. May'in, anarşizm bakışındaki tüm adaletsizlikleri giderecek bir siyaset arayışı nedeniyle Ranciere'e normatif bir temel yüklediğini söyleyen Chambers açısından polis'i daha geniş bir şekilde yorumlamak gereklidir (a.e., 30-32). Ranciere de anarşist geleneikle kendi anarşizmi arasındaki farkın, anarşist geleneğin Devlet kavramına yaptığı vurgu ve ona dair organizmacı ve naturalist bakış açısından farklı olarak siyasetin tanımından doğduğunu belirtir (May 2008: 175). Ranciere'in siyaset tanımını herhangi bir geleneğe ya da amaca ilişkilendirmek istememesi, onu bir siyasal çerçevenin içinde anlamlandırmayı zorlaştırır. Siyasetin tanımını demokrasiyle ilişkilendirerek demos'un bizzat kendisinden tütedir.

Demos ve Kuruculuğu

Ranciere siyaseti, eşitliği eksilten polis'e karşı söz söyleme gücünün eşitliğini çıkarmak olarak görür. Bu bakımdan siyaset, saf anlamıyla demokrasi ile özdeşdir (Ranciere, 2014:17). Demokrasiyi, tam da Platon'un anladığı anlamıyla kullanır Ranciere: Demokrasi, ölçüsüz yönetime karşılık gelir. Ölçsüzlük, herhangi bir aşkın ilkeye bağlanamama durumunu tarif etmektedir; bu nedenle demokrasi anarşisttir. Demokrasinin öznesi olan demos, siyasetten dışlanan kesimdir, yani söz üreten değil ses çıkarandır. Oysa demokrasi, ses çıkarmanın söz üretme yetisini gündeme getiren eşitlikçi bir siyasetin radikal belirimidir.

Ranciere, demokrasi olgusuna ilişkin tahlillerini Marx'ın yorumlamasına dayandırır. Marx'ın, hakiki bir demokrasinin ancak "siyasal devletin ortadan kalkması" ile mümkün olabileceğine dair tezi okunduğunda, Ranciere'in demokrasi üzerine vurgusu daha kolay anlaşılacaktır. Demokrasi, topyekun bir demos'un biçimlendirilerek tarihe mal edilmiş biçimi değildir. Demokrasi, hiçbir an'ın aşkınlaşmasına izin vermeyen bir zaman sürecini imler: Yalnızca "şimdi" vardır ve demos, şimdi'nin içerisinde yer alan yersiz-yurtsuzlaşmış bir politik özneliğe tekabül eder. Böylece politikanın yeni kavrayışına ulaşırız: çizilmiş sınırlar içerisinde konuşan ve bu sınırların meta-fizik alanına kaydırılarak demos'un sabitlenmesine dayalı bir siyasetin yerini, yalnızca şimdi'nin anlamına odaklanarak geçmişin mitselliği ile geleceğin belirsizliğini devre-dışı bırakarak "arabuluculuk stratejisi" üzerine odaklanan politika alır. Mitsel (geçmişe dair arkaik-kültürel yapılanma) ve belirsiz (gelecek, olumsuzluk, risk) olanın şimdi'yi merkezine alan demokrasi tarafından dışlanması temelinde, her iki müphemliğin de devlete (Status) zemin hazırlayışı yatmaktadır. Mitsel ve belirsiz olan, doğası gereği doğrudan temsil edilemeyen ve başkalarınca aracısız biçimde fark edilemeyen unsurlar olarak, simgesel bir kodlama dahilinde dil'in alanına girerler. Bunun anlamı, müphemliğin "birilerince" üstlenilmesi ve bu üstlenme sonucunda da simgesel bir anlatı yoluyla demos'a aşkın bir alanın yaratılması, demos'un içerisinde demos'tan bir fazlalığın üretilmesinin önünün açılmasıdır. Buradan da türeyecek olan, söz konusu simgesel aşkınlığı dayatma kudretine sahip olan Devlet'tir. Demos'un fazlalığı, onu sabitleyen bir güçtür; aksi halde demos, ne geçmişin mitselliğine takılı kalabilir ne de geleceğin imlediği kaosu muhatabı olabilir. Demos, akışkan ve hareketli olan potansiyelini Devlet'e eklemlenmesi ile kaybeder; artık demos geçmişin mitolojik formu sonucunda yapılandırılmış bir kimlik ile gelecekteki kaosu aşmak amacıyla aşkınlaştırılmış bir amaçlı kolektif örgütlenişine arasına sıkışmıştır. Ranciere, bu sıkışma anını modern yurttaşlık demokrasisi içerisinde değerlendirir; ona göre demokrasi, yurttaşlığa dair soyut belirlenimciliğin giderek halkın istatistik kılıfına indirgenmesi haline gelmiştir. Her şeyin sayılabilir ve ölçülebilir hale indirgendiği bu düzlemde niceliğin saf güç olarak dönüşümü, demokrasi eleştirisini yerinde kılan temel etmendir ona göre.

Ranciere, demokrasi eleştirisini Badiou'nun teorisinden devam ettirir: Badiou, demokrasinin kapitalizmle ve her şeyin birbiriyle eş-değerli olmasını öngören ticari mantıkla özdeşleştirilmesine radikal bir karşıtlık sunar (Hewlett, 2007:73). Ranciere de Badiou'nun bu savını bizzatı politik olanın içerisinde tercüme ederek, demokrasiye yönelik olarak "ölçülemezlik" savını ortaya atar: Demokrasi, her şeyden önce, politikanın paradoksal koşulunun yani her tür meşruiyetin, kendi meşruiyetsizliğiyle karşılaşma koşulunun kendisiyle yüzleştiği yer olmalıdır. Demokrasi, demos'a içkin eşitliğin, demos'un birbirine indirgenemez unsurlardan müteşekkil olması halinde vuku bulduğu bir düzlemde. Bu nedenle demokrasiyi düşünmek demek, iktidardan arındırılmış bir politikayı düşünmek demektir. Demokrasi, siyasal bir rejim değil; politikanın her an kurulu geçmişle bağını kopartan radikal bir eylemdir. Oysa günümüz, "kendini var etme" koşulu olarak pompalanmış bir tüketim arzusunu öne koymaktadır. Ranciere'in politikaya dair gördüğü şey tüketim kültürü içerisinde politika-dışı alanların konusu haline getirilmiştir: "Kitle tüketiminin gelişmesiyle birlikte tüketim tek bir üstün

değer, yani ‘kendini gerçekleştirme’ tarafından tahakküm altına alınmıştı” (Ranciere, 2014:27).

Ranciere’in eleştirisi, modern sosyolojinin de çıkış noktası olarak ele aldığı kamusal-özel ayrımı içerisinde bireysel gerçekleşimi salt özel alana hapseden liberal kavrayışın kendisindedir. Bu kavrayış, Ranciere’e göre bireysel kendini gerçekleştirme potansiyelini salt özel alan içerisindeki egoist tutkulara hapsedmiş ve böylece politika ile birey arasında kopuşu üreterek mevcut düzenin süreklileştirilmesine neden olmuştur. Bireylerin politika ile bağlarının kopartılması ve onların salt özel alanlarına itilmesi demokrasinin kendisi olarak ilan edilmiştir. Bugün demokrasi dediğimiz zaman onu özel alanların içerisinde konumlanmış yaşam tercihleri ile sınırlandırmakta olduğumuz sanıyoruz ki Ranciere’in eleştirisini haklılaştıran bir güncelliktir.

Ranciere (2007, 2014) demokrasiyi saf politika olarak gördüğünü yukarıda ifade etmiştik; Ranciere, böylece demokrasiyi meta-fizik ve teolojik bağlardan kopartarak, bizatihi ontolojinin konusu haline getirmek istemiştir. Demokrasi, Ranciere’ci düzlemde seküler bir kavramdır; ona koşul sağlayan şey bütünüyle demos’un aşkın bir ilke tarafından anlamlandırılmasının önüne geçmektir. Demos, kendiyile aşkın bir ilke arasına hiyerarşik ilişkiyi soktuğu müddetçe demokrasi imkansızlaşır. Toplum, kendi ontolojik doğasından koparak, yukarıda değinildiği gibi, geçmişte şekillenmiş mitik bir anlam kazanır; böylece şimdi, bütünüyle mitik bir geçmişin tekrarına döner. Bu tekrar, demos’un kendini yeniden kurmasına engel olan, dolayısıyla onu “ona ait olmayan” bir şeye kapatan bir tahakküm biçiminin kendisi haline dönüşür. Ranciere’e göre her devlet bir biçimde oligarşiktir; bu nedenle de günümüz devlet sistemleri dahil, her devlet mutlaka kamusal alanı kapatmak, onu geçersizleştirmek ve tebaayı kendi özel alanına hapsedmek ister. İşte demokrasi, bu oligarşik sınırlandırılmışlık içerisinde kamusal alanın yeni baştan sahiplenilmesi isteğine dönüşür. Ranciere’e göre (2014:79) demokrasi, “kamusal alanı tekeli altına alıp politikadan arındırmaya meyilli her devlete karşı harekete geçiren kamusal etkinlik” olarak okunmalıdır. Demokrasinin saf politika oluşu, biçimlendirilmiş ve sınırları çizilmiş özneleşme koşullarının tartışmaya açılmasıdır; bu koşullar içerisinde prosedürel bağlamların yeniden üretilmesi değildir.

Ranciere’e göre günümüz demokrasininin bir başka tahakküm biçimi “temsil” adıyla anılan sistemdir. Bu sistem, demos ile temsilci arasında bir temsil ve aktarım ilişkisi varsayar, ancak sonuçta temsil edilenin gizlendiği bir sisteme dönüşür. Temsilci, temsil edileni gizlediği ölçüde otoriteye dayanır ve demos ile iktidar arasındaki bölünme çizgisi yeniden üretilir. Temsilci, demos’a değil bizzat otoriteye dayanarak tüm vasfını demos’u etkisiz kılarak gerçekleştirir. Ranciere, bu nedenle “parti” kavramını da reddeder: Parti, kitlenin kendini temsil edememe durumunun ortaya çıkardığı bir gerçekliktir. Bu gerçeklik, politikanın profesyonelleşmesine ve böylece demos’un vasıfsız kılınmasına hizmet eden bir ayrımı kurmaya yarar. Temsil, doğası gereği oligarşiyi üreten bir ilişkidir: temsil edileni bulunduğu yerde tutmak ve asıl önemlisi onunla politika arasına sınır çizmek, böylece onu politik-özelik imkanından dışlayarak onu sadece bireysel-türsel yaşamının içerisine hapsedmektir. Oysa Ranciere için demokrasi, bireyin kendisini dışlandığı politik alanın içerisine sokabilmesi ve orada kendi söz’ünü kurabilmesidir. Ranciere, politik olan ile toplumsal olanın radikal bir şekilde ayrılaştırıldığı ve insanların bütünüyle özel alanları içerisinde anlamlandırılarak politikanın kapatıldığı bir evrede günümüz demokrasininin demos’u

düzenleme, çerçeveleme, sınırlama faaliyeti olarak aslında bir demokrasi nefretinden ibaret olduğunu savunur.

Sonuç

Ranciere, siyaset tanımını ideolojik geleneklerin ötesinde, belirli grupların tanımlanması ve adlandırılmasının karşısında, herkesin yönetimini tanımlamak düşüncesine dayandırır. Herkesin bir ortaklık ekseninde eşitlenmesinin karşısında, bu eksenden önce bir eşitlik olduğuna dayanır ve bu eşitliğin de ancak siyasal eylemle açığa çıkacağını, onun içinde belireceğini söyler. Böylece Ranciere, düzenin sağlanması anlamındaki siyasetten önce eylemin önceliğine dayanan siyasalın altını çizer, belirginleştirir. Siyasal olanı bu şekilde öne çıkarması, kendi düşüncesinin tarih ve felsefe içinde gelişen diğer akımların çerçevesiyle uyumlu hale gelmesini zorlaştırır. Bu nedenle bir düzen (order) tanımı getirmez. Tersine düzensizliğin içindeki eşitliğin önemini belirtir. Duyumsanabilir olanın dağılımını düzenleyecek herhangi bir öz, ilke, grup ya da ayrıcalık yoktur. Toplumun içindeki çatışma ve uyuşmaların siyaset tarafından düzen sağlanam adına yok görülmesiyle gittikçe yükselen demokratik meşruiyet eleştirilerini anlamlandırmak adına Ranciere'in analizleri önemlidir. Bu açıdan Ranciere, günümüzde demokrasiyi ve siyaseti yeniden tanımlayacak bir çerçeve sunar. Böylelikle siyasetin kurallar manzumesine dönüşen mekanizmasına karşı, siyasalın canlılığı ve üretkenliğine bir alan açılmış olur. Bu durum özellikle yakın dönemde yeniden kendini gösteren ve yerleşik kurumsal siyasetin karşısında yeni bir siyaset üretme çabasında olan toplumsal hareketlerin girişimlerini ve çabalarını anlamlandırmak için teorik bir çerçeve üretmekte yardımcı olacaktır. Dolayısıyla Ranciere kavramsal yenilenmenin önünü açarken güncel ve pratik tartışmaların anlamlandırılmasında bir güzergâh ortaya koymaktadır.

The Priority of the Political in Rancière's Thought

Abstract

In the study, the political concept of Jacques Ranciere is analyzed through his own works and secondary recourses. The study underlines the priority of political concept in Ranciere's thought to make a new framework for recent issues on democratic debates. Ranciere thought is based on the differences between politics and political. He constitutes the political on disagreement and contradiction against the polis of politics. The political view of Ranciere is parallel with his democratic approach. He creates a new democratic thought beyond of the (liberal/representative) democratic practices. The most important part of his thought is to indicate the importance of democratic actions with focusing on political as the space of the disagreement and equality rather than politics that means the order. The political and democracy overlaps according to him, and they are both against the order or the established politics. Ranciere who redefines the relation between democracy and politics outside of the well-known concepts helps to rethink on the concepts of political-politics and policy. This study argues that the concept of political in Ranciere thought breaks the order of politics as policy-making. Ranciere who make a new path in political thought as putting on the democratic politics to the base of the politics gives philosophical answers to the crisis of the democracy. Democracy for Ranciere is not a form of state but it is the name of disagreement and the act of political subjectivity. So his arguments help to rethink the democracy and politics in contemporary debates especially in the efforts of social movements. He constitutes his own thought beyond the old ideologies like the demands of the movements. In doing this Ranciere makes a renewal on conceptual level and also make a new path to understand new political changing on practical.

Keywords

Jacques Ranciere, The Concept of Political, Political Theory, Democratic Politics.

KAYNAKÇA

CHAMBERS, Samuel A. (2010) "Police and Oligarchy", *Jacques Ranciere: Key Concepts*, ed. Jean-Philippe Deranty, ss. 57-68, Acumen: Durham.

CHAMBERS, S. A. (2011) "The Politics of the Police: From Neoliberalism to Anarchism, and Back To Democracy", *Reading Ranciere: Critical Dissensus*, ss. 18-43, A&C Black.

HEWLETT, Nick (2007) *Badiou, Balibar, Ranciere: Re-thinking Emancipation*, Continuum, London.

MAY, Todd (2010a) "Wrong, Disagreement, Subjectification", *Jacques Ranciere: Key Concepts*, ed. Jean-Philippe Deranty, ss. 69-79, Acumen: Durham.

MAY, T. (2010b) *Contemporary Political Movements and the Thought of Jacques Ranciere: Equality in Action*, Edinburgh University Press: Edinburgh.

MAY, T. (2008) *The Political Thought of Jacques Rancière: Creating Equality*, Pennsylvania University Press: Pennsylvania.

MAY, T; Noys, Benjamin; Newman, Saul (2008) "Democracy, Anarchism and Radical Politics Today: An interview with Jacques Rancière", *Anarchist Studies*, Vol. 16, No.2, ss. 173-185.

RANCIERE, Jacques (1999) *Disagreement*, çev. Julie Rose, University of Minnesota Press: Minneapolis.

RANCIERE, J. (2010) "Demokrasiye Karşı Demokrasiler", *Demokrasi Ne Alemde?*, Haz. Eric Hazan, Çev. Savaş Kılıç, Metis: İstanbul.

RANCIERE, J. (2011) "Komünizmsiz Komünistler Mi?", Bir İdea Olarak Komünizm içinde, A.Badiou-S. Zizek vd., Çev. Ahmet Ergenç ve Ebru Kılıç, İstanbul: Ayrıntı.

RANCIERE, J. (2014) *Demokrasi Nefreti*, Çev. Utku Özmakas, İstanbul: İletişim.

RANCIERE, J. (2009) *Filozof ve Yoksulları*, Çev. Aziz Ufuk Kılıç, Metis: İstanbul.

RANCIERE, J. (2007) *Siyasalın Kıyısında*, Çev. Aziz Ufuk Kılıç, Metis: İstanbul.

RANCIERE, J. (2000) "Panagia D. Dissenting Words: A Conversation With Jacques Ranciere", *Diacritics*, Vol. 30, No. 2, pp. 113-126.

TANKE, Joseph J. (2011) *Jacques Ranciere: An Introduction*, Continuum.